

Ett föredrag om lantmännens angelägenheter refererat för Fosterländska för...

Bergmark, Axel Magnus

54 A Br. 1896

National Library
of Sweden

BERGMARK

Wm. J. Brown

Wm. J. Brown

(1895)

1895

BE

BERGMARK, A. M. (1896)

1896

ETT FÖREDRAG

OM

LANDTMÄNNENS ANGELÄGENHETER

REFERERADT FÖR

FOSTERLÄNSKA FÖRBUNDET

I

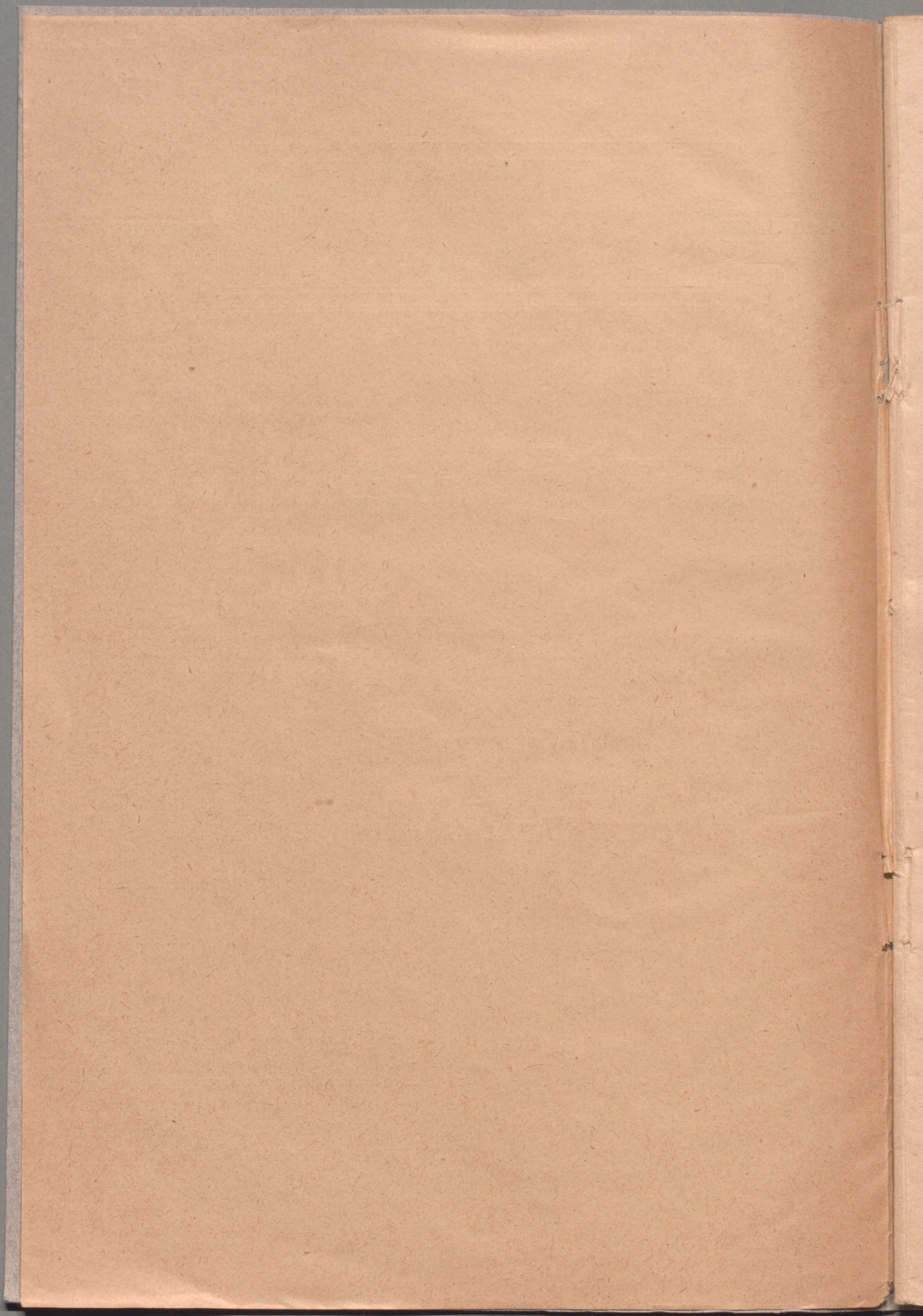
GÖTEBORG

*Fosterlandets bästa
är målet för vår sträfsan*

1896

ETT FÖREDRAG

OM

LANDTMÄNNENS ANGELÄGENHETER

REFERERADT FÖR

FOSTERLÄNDSKA FÖRBUNDET

I

GÖTEBORG.

GÖTEBORG
WALD. ZACHRISSONS BOKTRYCKERI
1896

I ett land, hvars hufvud- och modernäring alltjemt är jordens bruk, bör hvarje fosterlandsvän med uppmärksamhet följa alla de företeelser, som på något kraftigare sätt angifva denna närings tillstånd och behof. Han måste i djupet af sitt hjerta glädja sig öfver dess framsteg och ekonomiska förkofran; han måste likaledes hjertligt beklaga dess motgångar och svårigheter. De åtgärder, som kunna föreslås för att afhjelpa dessa senare, der de äro befintliga, äro en angelägenhet, som, alldeles naturligt, rör icke blott landtbruket, utan hela det näringslif, på hvilket landets bestånd hvilar.

När Fosterländska förbundets styrelse alltså erfor, att Skaraborgs läns Agrarförening skulle hafva allmänt sammanträde i Skara den 4 Jan., gaf den i uppdrag åt en förbundsmedlem att i denna egenskap bevista sammanträdet för att taga kännedom om dess förhandlingar och likaledes göra sig underkunnig om den stämning, som i öfrigt kunde framträda med afseende på de spörsmål, som mötet uppsatt på sitt program. Ombudet har med anledning deraf dels meddelat nedanstående utförliga referat öfver det vid mötet hållna föredraget, dels ock intygat den varma tillslutning, för hvilken detta föredrag såväl enskildt som offentligen blef föremål.

När man betraktar detta uttalande så till innehåll som form, finner man, att det utgör en energisk protest mot de förhållanden, under hvilka Sveriges landtbruk nu arbetar. Utan att pröfva framställningen i detalj och utan att ingå på den frågan, huruvida skildringen i alla sina delar har en lokal eller mera allmän tillämplighet, samt äfven med framhållande af den möjligheten, att den ärade föredraganden i vissa afseenden gått väl långt, så utgör framställningen dock ett kraftigt lystringsord till de svenska näringarnas män, hvilket icke bör förklinga ohördt. Om man betraktar endast den omständigheten, att i

Sverige den stora hufvudnäringen, som faktiskt *förtjenar* de minsta procenten, måste *betala* de högsta, och högre än hvad den stora penningemarknaden i våra dagar eljest fordrar, så är det gifvet, att redan denna omständighet är för jordbruket på längden ruinerande och kräfver en snar rättelse. Det är ju för öfrigt ej nu första gången, man har att beklaga sig öfver kortsyntheten hos de män, som anordnade vårt hypoteksväsande men alldeles för litet beaktade det lifsvilkor, som ligger i möjligheten att konvertera fonderna efter penningemarknadens fluktuationer.

Ej kan någon undra på, om inför de konjunkturer, som af dylika förhållanden framkallas, Sveriges landtbrukare gifva luft åt sin klagan och kräfva, att staten direkt befattar sig med vården af landtbrukets angelägenheter. En åtgärd i denna riktning kan ej mötas med några hållbara invändningar, så mycket mindre som landtbrukarnes sak i så hög grad är statens egen. De sjelfegande bönderna äro det svenska folkets kärna, dess must och mærg, de äro tillika, såsom historien visar, intill den dag, i dag är, det svenska rikets heder. Den dag, då den oafåtligt stråfsamme, i sitt anletes svett arbetande men i samma grad tålmodige och försakande svenske bonden står beröfvad sina mödosamt tillkämpade existensmedel, den dagen närmar sig Sveas sol horisonten.

Det vore utan tvifvel alldeles obilligt begärtd, att från jordbrukarnes egen sida — åtminstone så vida de ej för egen del skola tillsätta något slags förtroendeuskott af speciellt sakkunnige — några utarbetade förslag eller ens några tillfredsställande utredningar skulle kunna framläggas för tillfredsställande reformer i de nu rådande förhållandena. Denna uppgift tillkommer det allmänna, som med de resurser, det eger i sitt embetsmannaväsen och med den vidsträckta blick öfver samhällsförhållandena, som endast statsmakterna ega, är i tillfälle att införa förändrade principer.

Det nu åter med så mycken styrka framhållna krafvet på en särskild regeringsafdelning för tillvaratagande af modernäringens intressen måste således anses såsom högeligen behjer-

tansvärdt. Måhända kunde från den kungliga rådkammare, som i sin hittillsvarande verksamhet visat sig så handlingskraftig, något afgörande steg äfven på detta område vara att hoppas.

Fosterländska Förbundet i Göteborg

Dess styrelse:

P. EM. LITHANDER,

Ordförande.

Victor Reuter, N. Anderson. August Bellinder. Herman Kunze,
vice Ordförande. Sekreterare.

* * *

Föredraget

som hölls af majoren och riddaren *A. M. Bergmark* inför en församling af omkring 300 personer, mest allmogemän från olika delar af länet, var af hufvudsakligen följande innehåll:

»Kampen för tillvaron» är numera uttrycket för hvad som förr kallades arbetet för livvets uppehälle och nödtorft, och sedan en faktor, ursprungligen afsedd att blifva en tjenare — nemligen penningen — nu gör oss arbetets frukter stridiga och tenderar att blifva vår herre, är denna förändring af uttrycket synnerligen befogad.

Sedan penningen, såsom dominerande, uppträdt ibland oss, har nämligen det fredliga arbetet för vår utkomst blifvit förvandlad till en strid, en kamp för vår tillvaro, och erfarenheten säger tydligen nu, att för oss landtmän äro främmande penningar (lånade sådana) lika farliga under det fredliga arbetets dagar som främmande trupper under krigets.

På hvilken sida man ställer dem — den ene eller andre — dit hörer framgång och seger.

Bådadera äro för oss och våra efterkommande, för vår förmögenhet och eganderätt till vår jord lika farliga.

Detta låter måhända som en paradox, men har en fiende intagit vårt land och med en truppstyrka besatt desamma, så åläggas vi att underhålla denna truppstyrka, och vårt arbetes frukter, våra jordbruksalster, få vi tillsläppa för ändamålet. Ju större truppstyrkan är, desto större mängd af våra produkter få

vi släppa till, och med detsamma, desto mindre återstår oss för eget behof.

Hafva vi lånat penningar, t. ex. genom att låta inteckna vår jord, och förbundit oss betala räntor för desamma, så få vi tillsläppa vårt arbetes frukter, våra jordbruksalster. Ju högre räntor vi förbundit oss betala, desto mer af våra produkter tagas i anspråk och med detsamma, desto mindre återstår oss för eget behof.

Detta är ju alldeles tydligt.

Emellertid hafva landtmännen öfverallt varit rädda för främmande trupper, men ingenstädes — med undantag för Frankrike — rädda för främmande penningar.

Mot de förra ha' de ordnat sitt försvar, och därför ha' de i regeln länder och riken i behåll; mot de senare ha' de icke vidtagit några åtgärder och därför — huru ser det ut ibland dem?

T. ex. i det rika England med Irland vid sin sida?

Man skulle väl kunnat tro, att, med tillgång på engelska kapitaler i tillräcklig mängd, lycka, välmåga och trefnad borde ha' blifvit irländarnes lott, men, sedan engelsmännen der placerat penningar i mängd, hvilken blef den?

Jo! icke att för egen räkning få sitt lands resurser utvecklade och tillgodogjorda utan för engelsmännens.

Allt hvad som produceras går till England, all liquid, som erhålles, går till England, och för irländarne lemnas qvar blott lagom underhåll för att de fortfarande skola kunna producera matvaror åt engelsmännen och räntor åt engelsmännen.

Af Irlands en gång 8 millioner människor återstå nu $4\frac{1}{2}$ millioner, och dessa utfattige och släpande för engelsmännen. Öfrige hafva emigrerat och befinnas, hvar de träffas, besjälade af det innerligaste hat till allt hvad engelsmän heter.

En mera helgjuten bild af den fara, en befolkning utsätter sig för, som ibland sig låter placera dyra främmande kapitaler, behöfver man icke.

Annorstädes har man i regeln icke hunnit så långt, ehuru man är på god väg.

I Ryssland t. ex., der landtbefolkningen lånat penningar af judarne, der skördas, tröskas och realiseras grödorna för judarnes räkning — med hvilken behållning för befolkningen, behöfver icke sägas — och till ordspråk har blifvit den ryska landtbefolkningens förmåga att lefva på intet.

I Österrike, der landtbefolkningen äfvenledes lånat penningar af judarne, diskuteras i riksförsamlingen, huru man skall kunna hjälpa det ruinerade bondeståndet.

I Egypten, der engelska kapitaler spela hufvudrollen, der

slafvar, utan menkliga rättigheter, hela befolkningen för att samla räntor åt främlingarne. I mer eller mindre vidsträckt mån är förhållandet detsamma bland våra gelikar i andra länder, med undantag af Frankrike; och huru ser det männe ut bland oss?

Rådfrågar man de statistiska uppgifterna öfver våra skulder — blott de intecknade, — så, hvad säga dessa?

Jo! från en obetydlighet ha' våra skulder under de sista årtiondena åkt upp från millioner, som räknades i hundratal, till millioner, som nu utfylla hela tusentalet, eller blott under tiden 1883 — 1892 från 800,000,000 till 1,000,000,000, eller i medeltal en ökning af våra intecknade skulder med 20,000,000 kronor pr år.

Hvilka räntor — vare sig nominelt i kronor eller i verkligheten — detta representerar, behöfver jag icke säga.

Emellertid: hvad likna närmast för oss landtmän dessa kapitaler?

Jo! De hafva allt för stor likhet med en segrande truppstyrka, som lugnt och säkert marscherar fram öfver våra fält och steg för steg tager desamma i besittning.

Och räntorna?

De äro underhållet af dessa trupper.

I samma mån räntorna nu dag för dag växa, i samma mån försvinna ock dag för dag vilkoren för vår egen existens, och framsynt behöfver man ej vara för att — om det får fortgå på detta sätt — på nära håll se den dag, då alla våra produkter, alstren af allt vårt mödosamma arbete, åtgå till räntor på dessa af oss lånade kapitaler, eller med andra ord, till dess vi i kampen för tillvaron så fullständigt misslyckats, att det irländska skådespelet här spelas om igen.

Alla produkter lemnas åt andra, liqviden vi erhålla, lemnas åt andra, och för oss sjelfva återstår blott det minimum, som är af nöden, för att så fortfarande skall kunna ske.

Men är nu detta sannt, och huru, frågar man, ha vi fått alla dessa penningar? Hvarför hafva vi tagit emot dem, och hvarför hafva de blifvit för oss så farliga?

För 30 à 40 år sedan räknade vi här i bygden i daler, och 100 daler voro då icke litet penningar, 1,000 daler voro mycket penningar, och några tusen daler voro en förmögenhet. Lifligt minnes jag ännu, då jag hörde omtalas den förste bonden, som fått låna 5,000 riksdaler? Ja, det var 30,000 daler. Detta var förfärligt mycket pengar.

Hur hade han emellertid fått dem?

Mot inteckning i gården.

När skall han betala dem åter?

Han skall *icke* betala dem åter. Han blott betalar ränta och efter 40 år är han ingenting skyldig.

Om han dör? Betyder ingenting; då få barnen betala ränta. Om han säljer gården, får köparen betala ränta. Det är således egentligen gården, som lånat penningarna, fastän människorna få dem.

Någonting så utmärkt hade man då aldrig hört, och det blef klart för en och hvar, att den var en dåre, som icke begagnade tillfället och stoppade fickorna fulla med penningar. Frågan blef endast huru mycket man kunde få låna på sin gård. Det finge man fråga domaren. Han finge komma och värdera, och så skulle papperen lemnas till länsmannen, och der fick man lyfta pengar. Så skedde. När den ene grannen lät värdera sin gård, var det så godt, att den andre följde exemplet. Så gjorde domaren värderingturnéer genom bygderna, och hos länsmännen lyftades penningar i mängd.

Och hela bygden vardt intecknad.

Här känna vi alla noggsamt igen det sätt, på hvilket befolkningen begagnade det tillfälle att låna penningar, som hypoteksföreningarna möjliggjorde. Hade nu frågan gällt 10 procent af taxeringsvärdet, så hade nog operationen varit fördelaktig, ty penningar egde icke landtbefolkningen, och något behöfdes för att tillgodogöra sig jordens moderliga resurser; men 50 proc. voro ingalunda af behofvet påkallade och blefvo ej heller för landtbruket använda. 100:tals millioner riksdaler (icke kronor) blefvo emellertid på detta sätt bland landtbefolkningen till förräntning placerade.»

Sedan talaren på detta sätt redogjort för tillkomsten af hypoteksförbindelserna, betonade han huru de enskilda bankerna, hvilka skulle befordra handeln och öka omsättningen, med borgenssystemets tillhjälp verkade, att hela bygden blef invecklad i hvarandras affärer, och huruledes »en för alla och alla för en» blef en term, som ljöd i allas öron och bragte oro i hvarje hem. Hvilka räntebelopp de enskilda bankernas tillgodohafvanden afpressat svenske landtmän, deröfver finnes ingen statistik, men finnes den, skulle den tala ett föga trösterikt språk.

Men det gick i alla fall någorlunda bra till en början, och det vardt en viss fart i handel och rörelse. Med tillfredsställande pris på våra produkter kommo vi någorlunda bra ut med räntorna.

Men så kom dråpslaget 1873 under namn af myntreformen. Silfver och guld voro till denna dag vårt mynt. Med fastställt värdeförhållande dem emellan och med tillgång på dessa båda metaller i ungefär samma proportion som öfriga värden kunde myntmängden ökas i samma förhållande, som frukterna

af menskligt arbete ökades, och priserna på våra produkter voro derföre tämligen konstanta. Vår jord steg i värde, i samma mån som vi genom arbete och nedlagda kostnader ökade dess afkastning, och allt var, som det tycktes oss, tämligen normalt. På herrar finansmäns tillskyndelse sammankallades nu till Bryssel en s. k. myntkonferens, och denna ansåg, att det fanns för mycket penningar. Silfver skulle ej duga som myntfot, emedan tillgången derpå vore för stor, och derföre borde guldet ensamt ligga till grund för myntfoten, då tillgången på denna metall vore ringa.

Detta blef lag, och guldet ensamt blef mynt. Hvad hade med detta händt oss landtmän? Jo, med ett penndrag hade gjorts en prisreduktion af alla våra värden, motsvarande den myntmängd, som drogs in. Skillnaden belöper sig i detta nu till 40 procent.

Om det då ej förhållit sig så, att vi till förräntning mottagit stora kapitaler, så hade det gifvetvis kunnat göra oss det samma, hvilket pris som sattes på penningen, men då det förhöll sig så, blef frågan en helt annan. Under förtroende till det mynt, som gällde, hade vi lånat penningarna och iklädt oss dessa stora förbindelser, naturligtvis utan tanke på eller aning om, att det kunde komma i fråga, att de skulle återbetalas med någonting annat, hvars värde var oss obekant. Konferensens beslut blef emellertid lag för oss. Våra skulder skola numera förräntas och betalas i ett mynt af 40 % högre värde, än det vi lånat. I tillämpningen ställer sig saken så, att på en gård af 10,000 kronors värde uppstår 4,000 kronors förlust; en gård på 100,000 kronor förlorar i värde 40,000 o. s. v. Detta i kapital förutom den årliga förlust, som uppkommer genom prisfall på alla våra produkter. Då före konferensen en gård af 10,000 kronors värde var intecknad till halfva värdet, så egde då i densamma inteckningshafvaren 5,000 kronor; men nu efter konferensen, sedan penningen stigit 40 %, så eger inteckningshafvaren 9,000 kronor och »egaren» 1,000 kronor. Stiger penningen ytterligare 10 %, så har inteckningshafvaren det hela och »egaren» = 0.

På denna punkt stå vi nu och således inför samma bedröfliga situation, som den, hvilken påtryckt de irländska förhållandena en så afskräckande stämpel. Äfven i Irland blefvo mycket penningar placerade, hvarigenom befolkningen ruinerades och högeligen förminskades.

Främmande penningar hafva blifvit här placerade till enorma belopp, deras värde har genom ett penndrag hardt när fördubbats, och landtbefolkningen håller på att ruineras och decimeras.

Under sådana förhållanden har jag fått i uppdrag att här framställa frågorna:

Huru skola landtmännen kunna återförvärfva eganderätten till sina pantsatta gårdar?, och

Huru skall förmögenheten kunna återvända till landsbygden?

Tillfredsställande svar på dessa frågor skulle naturligtvis vara värda millioner, men jag måste tyvärr nöja mig med att till en början konstatera, att:

Under nuvarande förhållanden är sådant en omöjlighet.

All världens produkter ökas. Penningmängden ökas, efter myntreformen, icke i samma proportion. Lugnt och säkert falla derföre våra produkter i pris. För deras erhållande behöfver nu blott erläggas halfva penningebeloppet mot hvad förut var fallet. Våra fickor blifva derföre tomma på mynt, så mycket hellre som förra tidens *höga* räntor äro fixerade *för vår del*, men nutidens *låga* räntor *icke äro för oss*.

Vid detta behöfver jag icke vidare uppehålla mig, ty det är allt för väl bekant, och med detsamma är det tydligt, att under nuvarande förhållanden ingen utsigt till räddning finnes.

Man söker då helt naturligt efter några andra förutsättningar, under hvilka ett bättre sakernas tillstånd skulle kunna inträda. Den första och förnämsta synes mig vara, att en särskild styrelse upprättas för jordbrukets angelägenheter. Här behöfves en *särskild regeringsafdelning* till jordbrukets skydd. Redan vid flerfaldiga tillfällen hafva framställts yrkanden på ett *jordbruksdepartement*, och ett sådant bör blifva en verklighet. Med den makt och de rättigheter, som tillkomma ett sådant högsta embetsverk skulle vår talan med eftertryck kunna föras såväl i riksdagen som vid konungens rådsbord. Med de resurser detsamma eger i sina embetsmän, kan det underkasta frågorna en tillfredsställande utredning och framlägga dem å ort, som vederbör.

Detta är förmättna fordringar, invänder man. Visst icke. De äro de mest berättigade. Liksom vi hafva ett landtförsvarsdepartement för att militäriskt behålla fältet, så måste vi hafva ett jordbruksdepartement för att ekonomiskt behålla fältet. Saknaden af ett sådant har verkligen på ett kämbart sätt gjort sig gällande.

Våra skördar och all jordens afkastning under olika former hafva under de senaste årtiondena tiodubblats. Då för menniskan gäller samma lag som för växter och djur, att de trifvas, der jordens afkastning är god, så skulle man ju tro, att vid sådant förhållande vår landsbygd blifvit allt rikare befolkad samt att trefnad och välmåga vore rådande i hvarje hem, men om man rådfrågar de statistiska uppgifterna öfver folkmängden, så tala dessa ett annat språk. I den församling, der jag bor, har

folkmängden på senare tider minskats med 700 personer, och Skaraborgs läns landsbygd i dess helhet företer en minskning af 20,000 personer, en reduktion, som pågått allt sedan verkningarna af myntreformen började göra sig gällande.

Om 20,000 man stupa på en dag i en batalj, då ryser man, men när 20,000 af landtmannens barn inom ett enda län — och detta ett af de bördigaste och bäst odlade — under loppet af några år drifvas att lemna hus och hem, föräldrar, anförvänder och vänner för att i främmande land söka sin utkomst, då tigger man och tycker det är som det bör vara. Hade det varit sjukdomar, som decimerat oss, så hade man sändt oss läkare, och hade det ej varit någonting annat än potatissjukan, som skämt vår skörd, så hade nog någon välvillig myndighet låtit rita af skalbaggen, som förorsakat obehaget, och lemnat goda råd för hans utrotande. Men nu då det gäller svårigheten, för att ej säga omöjligheten, af helt enkelt landtmannens existens, då finnes ingen myndighet, som kan få i uppdrag att råda bot på det onda.

Måttet af de lidanden och pröfningar, som föregått en så beskaffad folkminskning, kan ju hvar och en försöka att föreställa sig. För mig står det klart, att de lidanden som föregå det ögonblick då man stupar på slagfältet i öppen strid, sida vid sida med kamraterna, äro obetydliga i jämförelse med dem, då man efter årtionden af tråget arbete ser lönen för detsamma försvinna, till dess man slutligen närmar sig det ögonblick då hoppet är ute och det egna hemmet går under klubban eller föräldrar och barn dock hafva klart för sig, att på fädernegården allt arbete är hopplöst. Äfventyrlusta, bristande fosterlandskärlek m. m. har man anført som skäl till folkminskningen, men den, som känner förhållandena på landet, vet mycket väl, att det ej är dessa faktorer, som verka. De ogynsamma ekonomiska förhållandena äro de enda orsakerna, och dessa äro till stor del att härleda från myntreformen.

Man har, då nöden sålunda står för dörren, svårt att finna något hållbart skäl, som skulle tala emot den administrativa anordning till befordrande af jordbrukets fördel, hvilken här ifrågasattes.

Frågar man då, hvarmed ett jordbruksdepartement skall taga befattning, så är klart, att det måste bli alla de förhållanden, som onödigtvis, direkt eller indirekt, ruinerat och fortfarande ruina oss. Dit räknar jag: 1:o Myntfoten, 2:o Hypoteksräntan, 3:o Borgenssystemet, 4:o Inteckningsförnyelsen.

Hade alla länder egt ett jordbruksdepartement, och hade de

under sådan förutsättning fått sända ombud till myntkonferensen i Bryssel, så är det ej mycket sannolikt, att man, samtidigt med att hela världens produktion ökas, fått med ett jättegrepp minska tillgången på mynt.

•Verldens guldförråd beräknas till 16 milliarder mark. Användande man nu äfven silfret som myntfot, skulle till dessa 16 milliarder komma ytterligare 12 à 13 milliarder mark silfvermynt. Man säger, att återförandet af silfret ej skulle fylla något förefintligt behof, utan blott framkalla en ohjelpig förvirring. Och värdeförhållandena blefve nog annorlunda, om vi återfinge de penningar, som genom myntreformen drogos in, men »den ohjelpiga förvirringen» skulle nått opp svara emot den ohjelpiga förvirring, som ställdes till, då silfret drogs in.

Funnes någon sannolikhet för, att utan särskilda åtgärder inom rimlig tid få de 12, 13 milliarderna silfvermynt tillbaka, så vore dessa svårigheter lätt lösta. Men de krafter och intressen, som stå häremot, äro för stora. Att sätta sig i förbindelse med de krafter, som öfver hela världen arbeta för myntfotens återförande, det måste dock någon myndighet göra. I Preussens landtdag föreslog regeringen sistlidne vår förberedande åtgärder till myntfrågans ordnande på bimetallismens grund genom konferens med öfriga förbundsstater, eventuellt med utlandet. Båda kamrarne godkände i Maj månad förslaget. Då tyska regeringen lärar varit den, under hvars skydd myntkonferensen i Bryssel kom till stånd, men nu sjelf efter 20 års erfarenhet önskar det gjorda ogjort, så måtte väl detta vara ett starkt bevis på bimetallismens berättigande.

Att här i vårt fattiga land längre tida och lida är en orimlig sak. Det kostar 10-tals millioner kronor årligen och ytterst landtbrukarens hela samhällsexistens.

Den andra viktiga uppgiften är att reformera våra *hypoteks-rättningar* derhän, att räntan nedbringas till 3¹/₂ procent. Penningar kosta nämligen numera icke 5, 6 à 7 procent, utan 3 à 4, och alldeles onödigtvis blir således låntagaren ruinerad. Om landtmännens alla produkter falla i pris, så borde också räntan sänkas i proportion. Att fixera räntorna för långa tider och deretter rubba penningvärdet, det är ett ohållbart förfarande och föranleder med nödvändighet ett bakslag.

Annu har visserligen ingen olycka händt våra hypoteks-föreningar, ty ännu äro landtmännen så hederliga, att de anstränga sig till det yttersta för att fullgöra sina förbindelser efter bokstafven, men låt trycket bli ännu litet hårdare, så att tvångsförsäljningarna börja, så får man se. Lätt kunna då dessa bli

epidemiska, och jag må undra, hvar man då stannar. Och landtmännen hafva ju icke moraliskt förbundet sig att återbetala lån före myntreformen, som erhållits, i *nu* gällande utan i *då* gällande mynt. Detta betyder, att, om vi nu hade egt vårt gamla mynt, då hade — utan tull — 100 kg. hvete kostat 18 riksdaler, 100 kg. råg 15 riksd., 1 kg. smör 3 à 3,50.

Tillägg nu tullen, 3,70 pr 100 kg. spanmål, och jag är viss, att någon klagan icke skulle förspörjas.

Vid förra riksdagen framställdes af enskilda riksdagsmän förslag om hypoteksbankens reformerande och räntans nedbringande till $3\frac{1}{2}$ proc. — utan att någon uppoffring från statens sida behöfde göras — men, ännu icke fullt utredda, föllo de. Men att fordra att enskilda män skola åstadkomma allt det arbete, som erfordras för utredande af en så stor fråga som hypoteksfrågan och alldeles fullständig framlägga densamma, det är mer än man rimligen kan begära. Äfven detta visar hän på nödvändigheten af ett jordbruksdepartement.

Äfven frågan om *borgenssystemet* är vigtig. Man har sagt, att detta för vårt land egendomliga system tillkommit för att bereda den rike tillfälle att hjälpa den fattige, men nogsamta veta vi, att så slår det icke ut i praktiken. Systemet resulterar egentligen deri, att, sedan vår fasta egendom blifvit in-tecknad, äfven vår lösegendom och öfriga tillgångar sättas i pant för penningar ända derhän, att till sist vi häfta för allt hvad vi ega, och ingen annan uppgift för oss återstår än att betala ränta. Trollformeln »en för alla och alla för en» har nemligen vanligtvis ej den följd, att det är en som blir hjälpt, utan den, att det är alla som bli stjelpta. Hela landsändar bära derom vittne. Att längre bibehålla ett sådant system kan icke vara rimligt.

Den obligatoriska in-teckningsförnyelsen är en ytterligare börda på landtbruket, och en bland de mest förhatliga. Garantier för, att in-teckningar skola ega gällande kraft, äro nödvändiga, men om dessa verka derhän, att dessa papper ej blifva kuranta, då är ändamålet förfeladt.

Enskilda fastighetsegare på landet hafva i England och Belgien gjort förfrågan om lån mot första in-teckning i jord och fått till svar, att penningar gerna lemnas mot 3 procent. Men då långifvarne fingo upplysning om, att in-teckningspapper måste förnyas hvart 10:de år för att fortfarande vara gällande, så har frågan förfallit. Det är klart, att denna bestämmelse årligen tillfogar det svenska jordbruket ett gement afbräck. Det behöfver ju ej påvisas, hvilka kolossala summor, som måste bära en onödig börda af 2 procent, och hvilken oerhörd förlust för svenskt jord-

bruk, som detta stadgande innebär. De svårigheter, som läggas i vägen för en reform i detta afseende, lära komma från hrr jurister — de som föra inteckningsböckerna — men äro säkerligen ej oöfvervinneliga. — Skyldigheten att förnya inteckningar bör alltså upphävas.

Om — såsom helt säkert blefve fallet — genom allt detta någon möjlighet kunde vara beredd för landtmännen att återförvärfva sina pantsatta gårdar, så återstår dock den andra frågan: huru förmögenheten skall kunna återvända till landsbygden.

Arbeta som en slaf och nöja sig med litet, det kan den svenske landtbrukaren, men det är ett, som han ofta ej kan, och det är att hålla på penningar, då han har några. Att tillvarata penningar och göra dem fruktbarande det är en svag sida hos svensken. »Huru af 10 öre kan bli en tunna guld» var titeln på en folkskrift, som kom ut för många år sedan. Huru många som läste den, må lemnas derhän, och likaledes må det väl ifrågasättas, om uppgiften just så bokstafligen kan lösas. Men der berördes dock en konst, i hvilken vi svenskar äro anmärkningsvärdt svaga. Hos judar och hos fransmän stannar förmögenheten och växer. Hos judarne ingår det som en tradition att handskas med pengar, och fransmannen är van att se lyx och öfverflöd i sin närhet utan att bli förvånad deröfver. Ingendera förbrukar ett öre, förr än han lagt ett annat på kistbotten. Juden beherrsakar med sitt guld verlden, och fransmannen är åtminstone en lycklig och välmående man.

I detta afseende vore det utan tvifvel nyttigt, att en folk-litteratur bildades, hvilken i form af småskrifter, eller läseböcker, bibragte folket sunda privatekonomiska begrepp.

Ett sträfvande i denna riktning vore utan tvifvel en uppgift, värdig agrarföreningarna.

Man kunde hafva anledning att tillägga ännu ett ord i en fråga, som tillhör det oangenämaste af området för detta föredrag. När nöd och ruin kommer på, är det då rättvist och menskligt att beröfva menniskor hvarje möjlighet att återupprätta sig? Den gamla utsökningslagen stadgade, att vid utmätning nödiga kok-kärl, sängkläder och verktyg skulle undantagas. En gryta, en trasmatta och en spade fingo representera de icke utmättningsbara tillgångarna. Den nya utsökningslagen är menskligare. Nu är 75 kronors värde lagstadgad. Efter detta lagstadgande blef bilden af det yttre armodet en helt annan. Det ruinerade hemmet bar icke mer denna afskräckande prägel som förr. Om man tänker sig att i ett fattigt jordbrukarehem en

häst eller en ko utmätas, så är ju hvarje möjlighet att åter upp-
rätta sig för den fattige mannen afskuren, och *hvem* vinner
på det?

* * *

Som vilkor för hans existens såsom jordbrukare kunna ju
anses ungefär: en häst, ett par kor, en gris, ett par får, en plog,
en harf, en vagn, något litet af verktyg, dito af husgeråd, kok-
kärl och kläder, allt af anspråklösaste beskaffenhet, men strax
är man uppe vid minst 750 kr. värde. — Den nuvarande ut-
sökningslagen tillåter arbetaren att få förblifva arbetare, allden-
stund den skonar litet husgeråd och verktyg. Skulle det vara
obilligt att sätta i fråga, att lagen borde tillåta äfven jord-
brukaren att förblifva jordbrukare? Låt de små behålla hvad de
ega och bered dem derigenom möjlighet att bygga vidare. Att
10-dubbla det belopp, som anses böra motsvara den icke ut-
mättningsbara tillgången, är medlet härför.

* * *

Lägga vi armarne i kors och åtnöja oss med att hvar för
sig betrakta:

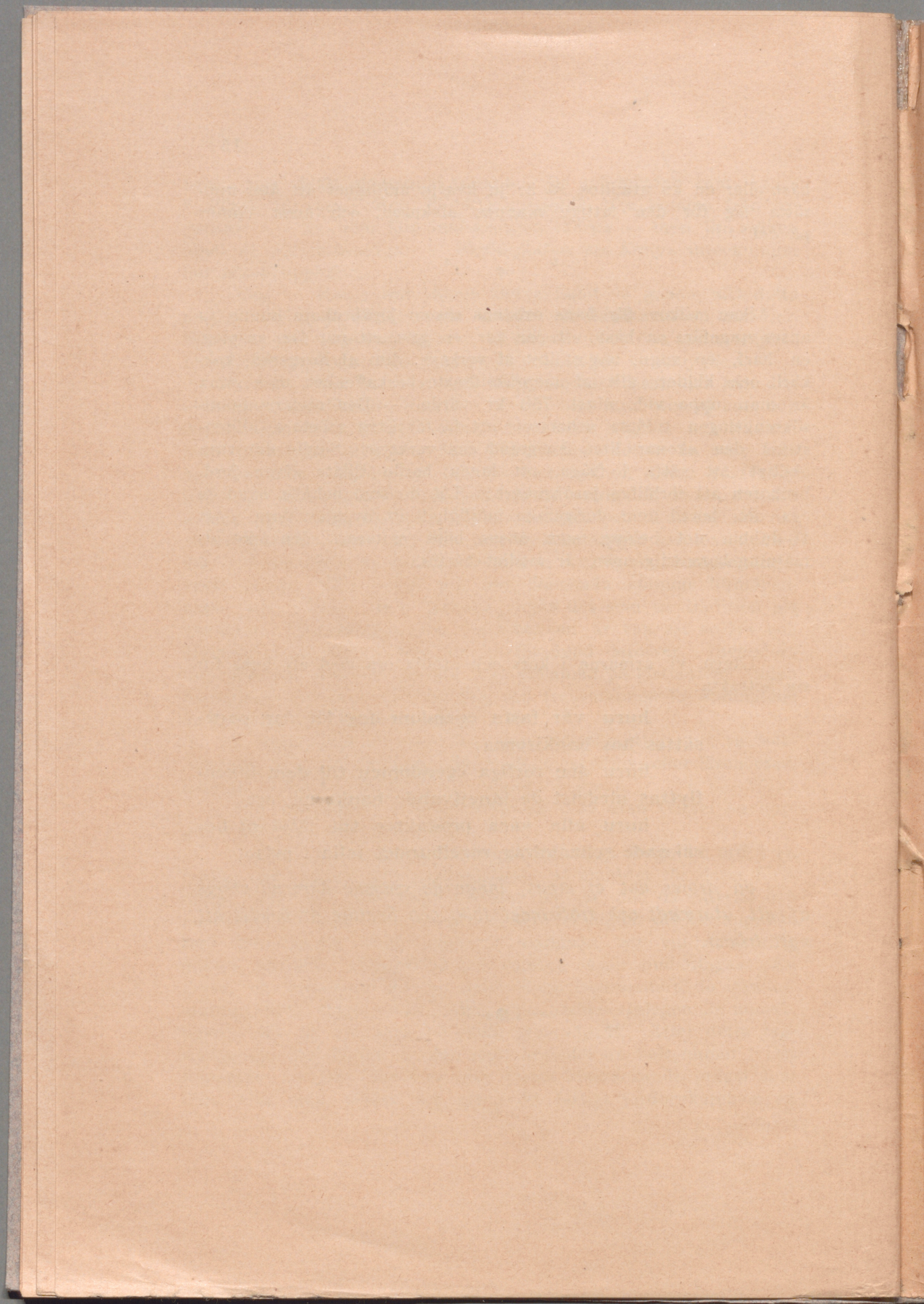
**huru vår fasta egendom dag för dag pant-
sättes hos bankirerna;**

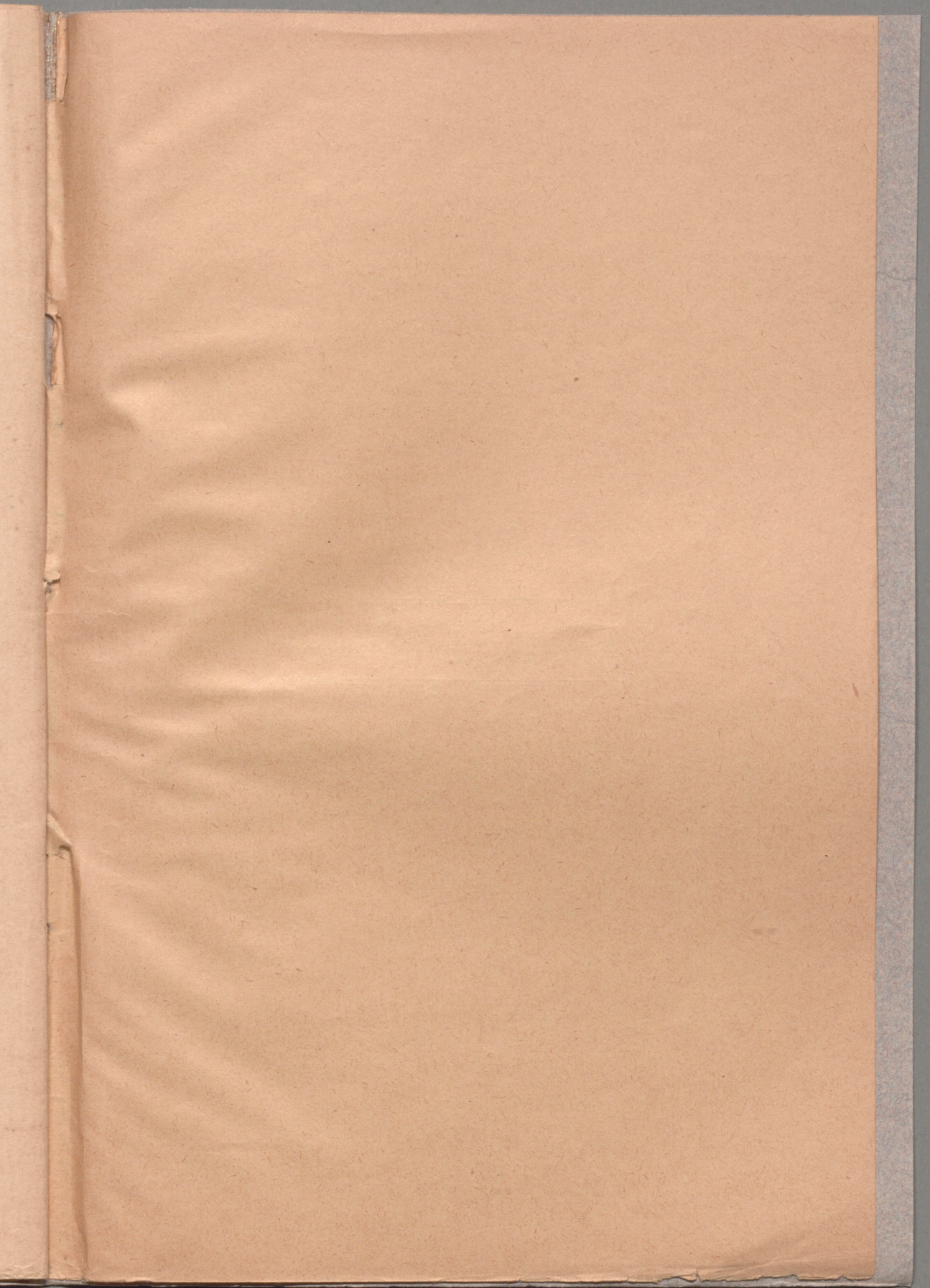
**huru den rörliga egendomen till dem öfver-
flyttas medelst de långifvande bankerna, och**

**huru alla våra produkter till följd af be-
räknade schackdrag regelbundet falla i pris:**

*då dröjer det ej länge, innan de svenska åkrarne plöjas
af ett utarmadt och trålbundet folk, och Sverige är vordet ett
nytt Irland.*

GÖTEBORG
WALD. ZACHRISSONS BOKTRYCKERI
1896

